

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-80-8-2.8>

РОЗВИТОК ШКОЛИ: ЕВАЛЮАЦІЙНИЙ ПІДХІД

Здрагат С. Г.

кандидат соціологічних наук,

завідувач кафедри освітньої політики

*КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна*

Небувала динаміка змін в освітній сфері і часто їх глобальний характер, актуалізує необхідність уточнення поняття «євалюація», визначення його місця серед таких понять, як «оцінювання», «аудит», «мірвання якості», «інспектування», «моніторинг» та ін. У зв'язку з цим особливої методологічної значущості набуває завдання виявлення процесуальних характеристик освіти. Це особливо важливо у зв'язку з необхідністю визначення дійсної сутності розвитку школи як соціального інституту.

Під розвитком школи ми розуміємо: по-перше, вдосконалення якості; по-друге, постійне «встановлення (дослідження) цінностей», чи оцінювання; по-третє, позитивну зміну, що спричиняє розвиток [3].

Кожна школа, а також кожен із «елементів», які утворюють школу, а значить її працівники, всі вчителі, «хоче – мусить – може» розвиватися, а значить змінюватися в позитивний спосіб. Твердження, що розвиток – це позитивна зміна, на сьогодні має конкретну інтерпретацію: хочемо змінювати школу так, щоб удосконалити якість пропозиції, яка надається іншим. При цьому мова йде про удосконалення якості як всієї інституції, так і кожного окремого працівника. Це передусім вимагає узгодженості того, про яку саме цінність йдеться. Що таке «якість школи», «добра школа», «добрий вчитель»? Ці питання спонукають й до пошуку відповідей на такі питання: Наскільки якісно є освіта? Як можна модернізувати освітній процес?

Таке «дослідження цінності об'єкта» називаємо оцінюванням («об'єктом» може бути школа як інституція, вибрані сфери її діяльності, працюючі в ній особи, окремо і в командах, певні уроки тощо). Оцінювання підготовлює висновки для подальших дій, до змін щодо розвитку школи. Спираючись на розробки Є. Кендрадської [9, с. 32], розглянемо взаємну залежність ключових понять: розвиток – якість – зміна, в їх відношеннях із оцінюванням.

Розвитку підлягають різні аспекти діяльності школи. У самому загальному вигляді виділимо організаційний розвиток і розвиток дидактичного процесу.

1) *Організаційний розвиток* стосується якісних змін в управлінні школою, у навчальних програмах та виховних проектах школи, в організації корпоративної культури, у командній роботі, співпраці з батьками і т. п.

2) *Розвиток дидактичного процесу* передбачає якісні зміни у реалізації освітніх проєктів, у культурі вивчення дисциплін, в організації самостійної роботи учнів, у проведенні відкритих уроків, у забезпеченні неперервності та міжпредметних зв'язків у навчанні і т. п.

Ми погоджуємося з польськими вченими, які цілком обґрунтували ідею про те, що розвиток школи є синтезом організаційного розвитку, розвитку дидактичного процесу і професійного розвитку вчителів [9, с. 36–40].

В основі евалюації повинна лежати концептуальна логічна модель, що охоплює всі етапи дослідження і встановлює зв'язки між ними, включаючи опис процесів взаємодії компонентів евалюації та заплановані форми представлення даних в області короткотривалих і довготривалих результатів. У процесі евалюації можливо виділити наступні *етапи*:

1) постановка цілі (або цілей) евалюації. На цьому етапі визначаються об'єкти, критерії та стандарти евалюації, а також розробляється план збору і аналізу інформації; 2) розробка методології дослідження, відбір кількісних і якісних методів для отримання інформації, розробка математичних моделей і валідного оцінювального інструментарію; 3) збір емпіричної інформації; 4) обробка і аналіз інформації; 5) інтерпретація даних евалюації та використання результатів для прийняття управлінських рішень з метою підвищення якості освітнього процесу [7, с. 28–29].

Перелік процесів кожного етапу оцінювання визначається шляхом систематизації функцій, установлених положеннями про кожний структурний підрозділ школи. Потім виділений перелік процесів доповнюється операціями, що є необхідними з точки зору системного підходу до здійснення діяльності. Процеси деталізуються за допомогою спеціальних карт, у яких представляються входи й виходи кожного процесу, його учасники, документальне і ресурсне забезпечення.

Виділимо основні елементи проєкту евалюації: 1) мета евалюації (навіщо це все?); 2) сфера евалюації (що будемо досліджувати?); 3) ключові питання (що нам потрібно знати про об'єкт дослідження?); 4) критерії евалюації (що буде свідчити про успіх?), що дає можливість

за допомогою критеріїв оцінити захід, тобто відповісти на ключове питання, чого цей захід вартий з точки зору наших критеріїв; 5) методи збору і аналізу даних); вони повинні доповнювати один одного і надати можливість отримати відповіді на ключові питання; 6) визначення популяції та вибірки (звідки будемо отримувати інформацію?), тобто окреслення об'єкти (наприклад, особи, лекції, журнали), де будемо шукати відповіді на ключові питання; причому об'єкти повинні бути доступними та важливими для реалізованого заходу; 7) організація збору даних (хто, коли і від кого буде отримувати інформацію?), для чого розробляється графік всього процесу дослідження і визначаються відповідальні особи; такий графік також дозволяє контролювати етапи евалюації; 8) звіт (який слід залишитися після дослідження?) [6].

Освітній процес, по суті, являє собою виробниче функціонування, де освітні вхідні дані, в кінцевому рахунку, трансформуються в освітні результати. Протягом дослідження освітнього процесу нас цікавить перебіг запланованих заходів – їх контекст, етапи, вправність, організація, труднощі, проблеми, зв'язок, поведінка людей, опір нововведенням тощо. Дослідження і опис власне цих аспектів, програми чи проекту дозволяє краще виявляти провали чи успіхи, робити висновки і формулювати рекомендації щодо модернізації освітнього процесу – це довгострокова стратегія, що вимагає терплячості, систематичності і послідовності, неперервності і комплексного підходу для реалізації. Її оцінювання є систематичною діяльністю, а тому, щоб воно було результативним, цей процес має бути досить тривалим. Його можна представити у вигляді спіралі, де почергові цикли оцінювання різних аспектів об'єкта приводять до загального покращення якості. Кожний цикл процесу евалюації (і водночас теж самооцінювання школи) можна поділити на три головні етапи: 1) підготовчий етап, що полягає у концептуалізації дослідження – наданні форми задумам – плануванні заходів, здебільшого з організаційного боку, а також у підготовці проекту оцінювання, тобто описі усієї методології оцінювання; 2) етап реалізації оцінювання, інакше кажучи збору узгоджених у проекті даних за допомогою запропонованих заздалегідь інструментів; 3) етап підбиття підсумків дослідження, коли проводиться аналіз даних, їх інтерпретація та робляться висновки. Все це вміщується у звіт і розповсюджується у відповідній формі [9].

Яким же чином можна реалізувати основні цілі евалюації? Спробуємо виділити основні *напрямки реалізації* таких цілей.

1. Якщо областю діяльності є отримання інформації про результати навчання, а мета евалюації полягає у забезпеченні умов для отримання надійної та валідної інформації про рівні досягнення учнів, то

основними напрямками роботи по реалізації цих цілей є: по-перше, збір і накопичування результатів оцінювальної діяльності; а по-друге, структурування та створення потоків інформації.

2. Якщо це стосується обробки результатів оцінювання, то ставиться мета: підготовка форматів баз даних для різних категорій користувачів. У такому разі визначаються наступні напрямки реалізації цілей евалюації: формування освітньої статистики результатів контрольної оцінювальної діяльності; отримання статистичних норм, показників і критеріїв оцінювання якості навчання; проектування логістичних ланцюгів освітньої інформації.

3. При передачі інформації ставиться мета домогтися: в першу чергу, доступності інформації про результати навчання у форматах, що відповідають запитам користувачів; а в другу, – оперативності обробки і передачі даних. Щоб забезпечити досягнення цієї мети, потрібно створити умови для порівняльного аналізу досягнень, співставлення результатів навчання для різних вибірок осіб, що підлягають евалюації, як по вертикалі (національний, регіональний, муніципальний, шкільний, індивідуальний рівень), так і по горизонталі в однотипному ряду.

Польські дослідники [4;5;6;9] цілком обґрунтували, що всі ці напрямки досягнення цілей евалюації вплетені у систему детермінуючих зв'язків. При аналізі причинно-наслідкових зв'язків процесів і продуктів оцінювання навчальних досягнень вибудовується така схема: *ресурси* (кадрові, матеріально-технічні та науково-методичні для оцінювально-аналітичної діяльності) – *дії* (ефективне використання якісних оцінювальних засобів організації та проведення евалюації) – *продукти* (результати оцінювально-аналітичної діяльності, рекомендації по підвищенню рівня підготовки учнів) – *результати* (позитивні зміни в освітніх системах і в освітній діяльності суб'єктів освіти) – *вплив* (підвищення якісного рівня підготовки спеціалістів, зростання добробуту населення і країни в цілому).

Все вищезначене дозволяє нам визначати евалюацію у школі як систематичний збір, класифікацію та оцінювання даних, що стосуються документів, дій та осіб. Ми впевнились, що вона проводиться за певними критеріями, а її основною метою є прийняття рішень щодо майбутніх дій. Для того, щоб досягти цієї мети важливо отримати надійну і валідну інформацію про якість освіти і шляхи її підвищення. Для цього необхідно послідовно і системно здійснювати наступні *стадії* евалюації: 1) побудова концептуальної моделі дослідження; 2) ідентифікація ключових пунктів евалюаційного процесу; 3) визначення вимірюваних результатів евалюації; 4) розробка моделі її проведення; 5) збір даних шляхом проведення вимірювань та їх аналіз; 6) інтерпретація даних

аналізу для отримання оперативної та прогностичної інформації про зміни в забезпеченні якості освіти. За умов відсутності однієї з стадій евалюація не зможе робити суттєвий внесок у прийняття обґрунтованих управлінських рішень в освітній сфері.

Таким чином, методологічною основою забезпечення якості евалюаційних заходів виступає процесний підхід: протягом дослідження процесу освіти вивчається перебіг запланованих заходів – їх контекст, етапи, вправність, організація, труднощі, проблеми, зв'язок, поведінка людей, опір тощо, оцінювання навчальних досягнень здійснюється за схемою: ресурси – дії продукти – результати – вплив. Такий підхід дозволяє у повної мірі оцінити розвиток школи, який є синтезом організаційного розвитку, розвитку дидактичного процесу і професійного розвитку вчителів.

Література:

1. Вайс К. Оцінка: методи дослідження програм та політики / пер. з англ. Р.Ткачук і М. Корчинської. наук. ред. пер. О. Кілієвіч. – Київ: Основи, 2000.

2. Здрагат С.Г. Евалюація як система інноваційного підвищення якості освіти у соціологічній перспективі / С.Г. Здрагат // Вісник Львівського університету : збірник наукових праць. – Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка. Серія: соціологічна. – 2015. – № 9. – С. 187–193.

3. Здрагат С.Г. Управление качеством образования: ресурс эвалюации / С.Г. Здрагат // Повышение квалификации и переподготовка: проблемы и перспективы развития : материалы Межд. науч.-практ. конф. (12 ноября 2015 г., г. Минск) / редкол. И.В. Шеститко и др. – Минск : ГПУ им. М. Танка, 2015. – С. 78–83.

4. Коморовска Г. Оцінювання програм навчання / Г. Коморовска // Конструкція, реалізація і оцінювання програми навчання. – Варшава: IBE, 1995. – С. 44–46.

5. Конажевські К. Як проводити освітні дослідження / К. Конажевські // Практична методологія. – Варшава: WSiP. – 2000. – С. 12–13.

6. Корпоровіч Л. Сучасні концепції евалюації в контексті викликів регіонального розвитку / Лешек Корпоровіч // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – Збірник наукових праць. Випуск 6. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 80–89.

7. Макарова Е.А. Эвалюация как неотъемлемая составляющая системы управления современным образованием / Е.А. Макарова,

Е.А. Пальмова // Российский психологический журнал. – Том 8. – 2011. – № 2. – С. 21.

8. Оценка программ: методология и практика / под ред. А.И. Кузьмина, Р. О'Салливан, Н. А. Кошелевой. – Москва : Издательство «Престо-РК», 2009. – 256 с.

9. Оцінювання в школі [ред. Е. Толвінська-Круліковська]. – Варшава: ОРО, 2010.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-80-8-2.9>

THE IMPORTANCE OF A FOREIGN LANGUAGE FOR DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE POST-GRADUATES

Zelenska O. P.

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Foreign Languages
and Culture of Professional Speech
Lviv State University of Internal Affairs
Lviv, Ukraine*

The aim of learning a foreign language by the post-graduates taking the non-linguistic post-graduate course is forming the foreign language professionally oriented communicative competence that makes it possible for them to integrate into the international professional environment and use the professional foreign language as a means of intercultural and professional communication. Learning the foreign language must concentrate on improving of learning the types of the speech activity (speaking, reading, auditing, and writing) that comes down to forming the communicative speech competence in these types, which consists of the lingual competence (lexical, phonological, and syntactic skills and habits), the socio-lingual competence (the socio-cultural conditions of the language usage), the pragmatic competence (the functional usage of the linguistic means: the language functions, speech acts production, etc.), the professional competence (the readiness and ability of the specialist to analyze and practically solve the important professional problems independently on the basis of the consciously acquired knowledge, skills, experience, and all personal inner resources), the cognitive competence (the readiness to raise one's own educational level constantly, the need of the actualization and